

Essay Reviews

Stylistyka na obszarze serbskojęzycznym

MILOSAV Ž. ČARKIĆ
(Belgrad)

VIDAN V. NIKOLIĆ
(Užice)

Choć samo pojęcie stylu i stylistyki na obszarze serbskojęzycznym¹ pojawiło się w końcu XIX wieku, to o stylu i określonych jego elementach mówiło się już dużo wcześniej. Problematyka stylistyczna wiązała się ze złożonością rozwoju języka literackiego Serbów. W pierwszej połowie XVIII w. mieli oni trzy typy języka literackiego: a) **język ludowy** (obecny w serbskiej literaturze już od najdawniejszych czasów), b) **język serbsko-słowiański** (serbska redakcja języka starosłowiańskiego) i c) **język rusko-słowiański** (ruska redakcja języka starosłowiańskiego). Już w samym fakcie ich istnienia oraz w możliwości wyboru jednego z nich, krył się aspekt stylistyczny. O wyborze jednego z typów decydowały m.in.

1 Mówić o stylistyce i jej rozwoju na obszarze serbskojęzycznym w dzisiejszych czasach wcale nie jest łatwo. Składa się na to wiele powodów. Najistotniejszy jest ten, iż obszar serbskojęzyczny, znajdujący się do niedawna w granicach jednego państwa, w ostatnich latach podzielono na dwa, a właściwie na trzy samodzielne państwa. To jednak nie jest wystarczający powód, aby i w dzisiejszych warunkach, na terenach na których był używany a i dalej jest używany język serbski, nie można było mówić o stylistyce jako jednej z dziedzin naukowych, która miała integralny charakter. Łączyła ona literaturę różnych narodów (serbską i chorwacką) i to przede wszystkim dzięki użyciu jednego języka, języka serbskiego. Uważamy, że dzisiaj (tak jak i przedtem) obszar serbskojęzyczny obejmuje teren Serbii i Czarnogóry oraz części Bośni i Hercegowiny i Chorwacji.

status i rola nadawcy oraz odbiorcy, a także treść. Dlatego też doszło do funkcjonalnego rozgraniczenia typów.

W końcu XVIII i na początku XIX wieku pojawił się czwarty typ języka literackiego – **słowianoserbski**, który powstał w wyniku połączenia się języka ludowego i języka cerkiewno-ruskiego). W takich warunkach językowych pracuje i tworzy pierwszy serbski krzewiciel piśmiennictwa Dositej Obradović, poprzednik Vuka Karadžicia. To on w wielu swoich publikacjach wypowiadał się nie tylko za wprowadzeniem języka ludowego do literatury, ale również zajmował się problemem określania i definiowania dobrego i pięknego stylu!².

Do dyskusji o literackim języku Serbów, którą podjęto w pierwszej połowie XIX w., włączyło się wielu ówczesnych serbskich twórców, pomiędzy którymi do najbardziej znanych zalicza się Vuka Karadžicia i Đuro Daničića. Vuk jako reformator serbskiego języka literackiego wiele czasu i pracy włożył w ustalenie jego norm i ich kodyfikowanie. To bezpośrednio wprowadziło go w stylistykę. Jego uwaga skoncentrowała się na analizie i wartościowaniu form językowych, na możliwościach „obsługi” przez język ludowy różnych rodzajów działalności ludzkiej. Vuk w swoich pracach często podejmował polemikę językową, między innymi krytykował język współczesnych mu pisarzy!³. O tym, że dla Vuka Karadžicia stylistyczny aspekt języka był szczególnie ważny, świadczy jego *Rječnik* z 1818. Używając odpowiednio dobranych kwalifikatorów, dokładnie wyznaczył właściwości funkcjonalno-stylistyczne słów.

- 2 Dositej Obradović: (1) Любезни Харалампіе, 1783; (2) *Собрніе разныхъ наравоучительныхъ вещей...*, *О некимъ различнимъ вещамъ: и перво о вкусу*, 1789; (3) *Есть ли полезно упростомъ диалекту щампати*, 1818; (4) *Првенаць*, 1818; (5) *Буквица*, 1836.
- 3 Vuk Karadžić w recenzjach dzieł: *Usamljeni junosa* i *Ljubomir u Jelisiu*mu zarzuca M. Vidakoviciowi niekonsekwencje. Raz pisze on według słowiańskiej, a innym razem według serbskiej wymowy. Krytykuje również używanie swoistego słownictwa, tzw. prowincjonalizmów, które Vidaković przejął z języka potocznego Serbów zamieszkujących małe ośrodki miejskie na Węgrzech. Określa je jako błędy językowe, których nie należy wnosić do literatury. Zarzuca także Vidakoviciowi, iż posługuje się starymi formami liczby mnogiej, czasami tylko używanymi w poezji ludowej. Nie zgadza się również z wykorzystywaniem niektórych słowiańskich wyrazów (*ело, ястїе и нумїе*), gdyż uważa, że zakЦвцаГ one czystoЖ jПзыка serbskiego. ТЦумачГс *Novi zavet* Vuk pokazał możliwości wyrazowe języka ludowego. Potrafił wiele elementów tego dzieła, o bardzo złożonej i abstrakcyjnej treści, przetłumaczyć na język ludowy, który dopiero przybierał zarysy standardyzowanego języka literackiego. To, co Vuk wniósł w tworzenie języka literackiego, jak i jego stylu, zalicza się do największych osiągnięć kultury serbskiej. To on stworzył wzór języka literackiego, którego model był możliwy do przyjęcia przez wiele jugosłowiańskich narodów (przede wszystkim przez Serbów i Chorwatów).

Śladem Vuka Karadžicia podąży Đuro Daničić, por. niektóre jego uwagi o wykorzystaniu języka ludowego w literaturze pięknej oraz osiągnięcia w zakresie tworzenia różnorodnych form wyrażania literackiego. Daničić wniósł znaczący wkład w tworzenie podstaw różnych odmian stylowych (por. *O jeziku pesama Branka Radičevića, Sitniji spisi* (I), *Kritika, polemika i istorija književnosti*, 1859; *Srpska deminucija i augmentacija*, 1860), jak i sztuki przekładu⁴.

Utworzenie państwa i rozbudzenie świadomości narodowej sprzyjało wykorzystywaniu narodowej terminologii prawniczej i administracyjnej, stąd też Daničić często zajmował się tłumaczeniem terminów i tekstów tego typu. (*O jeziku i terminologiji u Kriminalnom Zakoniku*, 1859).

Znaczący udział w dyskusjach nad językowym kształtem poezji mieli również obok filologów sami twórcy, por. J.S. Popović, *Pumopuka*, 1844; J. Subotić, *Наука о србскомъ стихомворстве*, 1845; Đ. Maletić, (1) *Teorija poezie* 1854; (2) *Pumopuka*, (1855-56).

W 1850 roku w Wiedniu⁵, Serbowie i Chorwaci zawierają porozumienie o przyjęciu jednego języka literackiego – języka serbskiego ludowego bazującego na dialekcie sztokawskim – jako wspólnego dla obu narodów. Od końca lat sześćdziesiątych XIX w. aż do początków naszego stulecia, zarówno w syntetycznych rozprawach naukowych (M. Milovuk, *Kratka stilistika i korespodencija*, 1871; J. Tomić, *Hrvatska stilistika*, 1875; I. Filipović, *Hrvatska stilistika*, 1876; S. Pavlović, *Mala poetika*, 1887; J. Ljepava, *Teorija književnosti*, 1896), jak i w szczegółowych monografiach (A. Veber, *O slogu hrvatskom*, 1869; J. Jurković, *O narodnom Komusu*, 1869; A. Šenoa, *K antologiji pjesništva hrvatskog i srpskog* (w przedmowie), 1876; P. Đorđević, *O redu reči u srpskom jeziku*, 1896) sam

4 Mowa tu jest, przede wszystkim, o tłumaczeniu *Starog zavjeta* (Đ. Daničić, 1865-68). O cechach stylistycznych samego tłumaczenia szczegółowo pisze D. Jović (*Daničićevi prevodi - obrazac klasičnoga jezika i stila*. – *Zbornik o Đuri Daničiću*, Beograd – Zagreb, 1981).

5 Wiedeńskie porozumienie (1850) zawiązali i podpisali znani serbscy i chorwaccy filolodzy (ze strony serbskiej: Vuk Stefanović Karadžić i Đuro Daničić, a ze strony chorwackiej: Ivan Kukuljević, Ivan Mažuranić, Dimitreije Demetar, Vinko Pacel, Stjepan Pejković i Słoweniec Franjo Miklošić). Twórcy porozumienia określili pięć następujących zasad: 1. nie powinno się mieszać narzeczy i tworzyć nowych, które nie są w użyciu, lecz należy przyjąć jedno; 2. w literackim języku Chorwatów i Serbów za najbardziej prawidłowe należy przyjąć południowe, jekawskie narzecze; 3. głoskę *h* należy pisać w miejscu uzasadnionym etymologicznie; 4. należy wyeliminować głoskę *h* z rzeczowników w drugim przypadku liczby mnogiej; 5. zgłoskotwórcze *r* należy pisać bez towarzyszących samogłosek *e* i *a*. W ten sposób porozumienie uwzględniło wszystkie podstawowe koncepcje językowe i ortograficzne Vuka Karadžicia.

termin *styl* powoli wchodzi do szerszego użycia. Coraz częściej pisze się o stylach języka literackiego i o lingwostylistyce, mówi się o środkach stylowych, które funkcjonują w utworach poetyckich.

Pod koniec XIX wieku stylistyka coraz wyraźniej oddziela się od retoryki i poetyki. Na styku dwóch wieków badania stylistyczne zmierzały w dwóch kierunkach: (1) w kierunku praktycznej stylistyki, która zaczyna być systematycznie wprowadzana do podręczników szkolnych (V. Vujić, *Teorija proze*, 1864; F. Petračić, *Hrvatska čitanka*, 1904) oraz (2) w kierunku stylistyki tekstu artystycznego (L. Kostić, *O Jovanu Jovanoviću Zmaju*, 1899; Lj. Nedić, *Noviji srpski pisci*, 1901). Stylistyka obok środków leksykalnych i syntaktycznych szczegółowo opisuje tropy i figury. W tym właśnie zakresie jest zauważalna modernizacja badań – tropy i figury nie są już traktowane jako absolutne środki wyrazu literackiego, lecz bierze się pod uwagę ich funkcje wewnątrz każdego analizowanego dzieła literackiego. Pod wpływem rozwijających się badań psychologicznych próbowano budować indywidualne teorie stylu w ramach podstawowych kategorii wyrazu poetyckiego. Stylistyka tekstu artystycznego prowadzi badania nad językiem i stylem literackim dzieła. Analiza stylu dzieła idzie w kierunku udowodnienia, że styl to złożone zjawisko treściowo-formalne, na które znaczący wpływ wywiera indywidualność samego pisarza. Jako zwolennik nowych trendów stylistycznych pojawia się T. Maretić. W publikacji *Stilistika* (1899), odwołując się przede wszystkim do elementów leksykalnych, określa właściwości dobrego i pięknego stylu (giętkość, lekkość, dokładność, zwartość i czystość). Praca ta długo służyła jako wzór dla rozważań stylistycznych. W 1900 r. pojawiła się kolejna rozprawa P. Đorđevića pt. *Teorija kniževnosti*, w której autor po raz pierwszy nie rozpatruje stylistyki jako składowej części retoryki czy poetyki – traktuje ją jako samodzielną dyscyplinę naukową.

W początkach XX w. działa i tworzy znany serbski estetyk B. Popović, który między innymi próbował swoimi pracami⁶ wnieść do krytyki i analizy literackiej narzędzia stylistyczne, przyjęte i stosowane już w teorii literatury. Niesprzyjająca

6 (1) *O položaju prideva u grupi s imenicom* (17-79); (2) *Načelo interpunkcije* (81-176). Te dwie prace z teorii stylu opublikowano pośmiertnie (1959). B. Popović, zajmując się teorią stylu i literaturą, napisał jeszcze inne prace: (1) *Alegorična satirična priča* (analiza figuratywnych elementów satyry); (2) *O pesmama Alekse Šantića* (o dykcji w poezji); (3) *Gordana od Laze Kostića* (o zasadzie harmonii); (4) *Jedna kritička analiza* (zastosowanie teorii „wiersza za wierszem” w analizie wiersza Dučićeva *Sunce*).

sytuacja polityczna (wojny bałkańskie i I wojna światowa) nie pozwoliła jednak na wykształcenie się stylistyki jako samodzielnej dyscypliny.

W latach 20. i 30. szczególne zainteresowanie wzbudziły badania tekstów literackich, zmierzające w kierunku odkrywania roli języka literackiego w dziełach artystycznych. Dzieło zaczyna być rozumiane jako wytwór werbalny związany z przeżyciem artystycznym. Stylistyka zmierzała w kierunku badania bądź przeżyć intelektualnych, bądź stanu emocjonalnego i zwracała się w stronę lingwistycznej orientacji w badaniu stylu. Takie ukierunkowanie serbska i chorwacka stylistyka zawdzięczała genewskiej szkole lingwistycznej. W szczególności interesowały ją środki i metody, którymi osiąga się swoistą wartość wyrazu. W tym czasie, na łamach głównych czasopism lingwistycznych: „Južnoslovenski filolog” i „Naš jezik” pojawiają się prace na temat celów i metod stylistyki.

Problematyką tą zajmują się również w niektórych swoich artykułach A. Belić i M. Pavlović (1935). Określenie zadań stylistyki znajdujemy w artykule A. Belicia: *Stil i jezik* (1935). Dając ogólną charakterystykę stylu, Belić przechodzi i do samej treści stylistyki. Uważa on, że pojęcie stylistyki posiada bardzo wiele znaczeń i nie zgadza się z niektórymi badaczami (np. z J. Rozwadowskim), którzy twierdzą, że trudno jest określić jej granice. Belić uważa, że stylistyka w zasadzie posiada podłoże lingwistyczne, gdyż właściwości języka określają jej możliwości. Właśnie badaniem tych możliwości zajmuje się stylistyka jako nauka. Później (1940) Belić powraca do stylistyki i jej stosunku do gramatyki (*Stilistika i gramatika*). W wielu artykułach analizuje rozumienie stylistyki będące odzwierciedleniem genewskiej szkoły lingwistycznej. Na szczególną uwagę zasługuje jego próba tłumaczenia pojęcia subiektywnej stylistyki J. Ries'a. Doprowadziła go ona do wniosku, iż stylistyka obiektywna daje estetyczną ocenę wartości języka określonego narodu lub dzieła i dzięki temu zbliża się do poetyki i retoryki. Zainteresowania Belicia stylem i stylistyką kończą się szczegółową rozprawą o stylu i stylistyce w świetle rozważań Ch. Bally'ego (*Stilistika u svetlosti ženevske škole*, 1940).

W okresie międzywojennym na obszarze serbskojęzycznym również inni badacze (lingwiści, teoretycy i historycy literatury, estetycy, matematycy) interesowali się stylistyką, por. A. Barac, *Između filologije i estetike*, 1929; Đ. Anđelić, *Problemi savremene estetike*, 1931; V. Vitezić, *Poetika*, 1928). Podejmowane badania nad estetyczno-stylistycznymi właściwościami tekstu literackiego doprowadziły do pogłębienia zainteresowań stylistyką i otworzyły nowe możliwości wszechstronnego wartościowania środków językowych dzieł literackich.

W okresie międzywojennym pojawiają się i monografie poświęcone wyłącznie językowi jednego pisarza (np. R. Aleksić, *Jezik Matije Reljkovića*, 1934; M. Rešetar, *Jezik Marina Držića*, 1934; G. Ružičić, *Jezik Petra Zoranića*, 1936; D. Vušović, *Prilog proučavanju Njegoševa jezika*, 1936, i inne). Bywało, że teoretycy i historycy literatury w swoich monografiach poświęconych sylwetce tylko jednego poety część swoich rozważań poświęcają jego indywidualnemu językowi i stylowi. Tak na przykład P. Popović w książce pt. *O Gorskom vijencu* (1923) między innymi mówi o leksyce, wyrażeniach i zwrotach frazeologicznych, figurach stylistycznych, rodzajach narracji, aby w końcu pokazać familiarny sposób wyrażania się tak typowy dla mowy prostego ludu, ale do stylu dzieła wnoszący życie i oryginalność. Również sami twórcy brali aktywny udział w dyskusjach o stylu. Tak np. S. Vinaver próbował zgłębić problem stosunku lingwistyki i poetyckiej natury języka. Vinaverowe rozmyślenia o metamorfozie języka w dziele poetyckim bliskie są wielu współczesnym teoriom i koncepcjom poetyki. Dla międzywojennej stylistyki (jak i powojennej) znamienne jest to, iż w dyskusje o stylu wiele razy włączał się znany serbski matematyk M. Petrović. To on urzeczywistnił długo niemożliwe w serbskiej nauce powiązanie literatury z matematyką. Już w 1927 r. (*Vreme u alegorijama, metaforama i aforizmima*) M. Petrović wprowadził do analizy znaczenia figur stylistycznych (metafory i alegorii) elementy matematycznej fenomenologii (*Fenomenološko preslikavanje*, 1933). Przed samym wybuchem drugiej wojny światowej językową symboliką figuratywną w świetle trendów strukturalistycznych zajmował się K. Taranovski (*Metodi i zadaci savremene nauke o stilu kao discipline na granici lingvistike i istorije književnosti*, 1939; *Pesnički ritam i glasovna harmonija*, 1940).

W okresie międzywojennym na łamach czasopisma „Naš jezik” pojawiają się krótkie eseje poświęcone innym stylom funkcjonalnym: stylowi administracyjnemu (B. Miletć: *Naš administrativni jezik*, 1938, itp.); publicystycznemu (M. Perković: *O stilu i jeziku naših novinara i novina*, 1934, itd.); naukowemu (M. Moskovljević: (1) *Iz medicinske terminologije*, 1935; (2) *Prilog poljoprivrednoj terminologiji*, 1936, itd.); i potocznym (M. Moskovljević: *Radio i jezik*, 1936, itp.). Publikowanie tego typu prac zapowiadało narodziny nowej gałęzi stylistyki – stylistyki funkcjonalnej. Uwaga językoznawców skoncentrowana była na funkcjonalno-stylistycznym rozwarstwieniu języka i jego polifunkcjonalności. W większości tych prac autorzy koncentrowali się tylko na wybranych problemach. Nie podjęto systematycznych badań, ani nie poczyniono próby określenia wyodrębnionych stylów funkcjonalnych. Krytykując badania z tamtego okresu, trzeba jednak mieć na uwadze, że w okresie do II wojny światowej w serbskiej stylistyce

funkcjonalnej zrobiono wielki krok naprzód. Na łamach nowo powołanego czasopisma naukowego: „Srpskog dijalektološkog” zbornika publikowane były obszernie prace poświęcone gwarom języka serbskiego (A. Belić, *Dijalekti istočne i južne Srbije*, 1905; M. Pavlović, *Govor Srećečke Župe*, 1939; B. Miletić, *Crnički govor*, 1940; J. Vuković, *Akcentat govora Pive i Drobnjaka*, 1940, i inne). I chociaż w pracach tych, opisywano przede wszystkim, system gramatyczny gwar języka serbskiego, to zawierają one również cenne dane dla socjolingwistyki i dla stylistyki.

Po II wojnie światowej dochodzi do ponownego ożywienia badań stylistycznych. W latach pięćdziesiątych w Zagrzebiu powstaje niepowtarzalna „szkoła fonostylistyczna”, która wywarła wyraźny wpływ na dalszy przebieg badań lingwistyczno-stylistycznych. Spod pióra jej członków wyszły wartościowe prace (P. Guberina, *Zvuk i pokret u jeziku*, 1952; I. Frangeš, *Stilističke studije*, 1959; Z. Škreb, *Osnovna stilska sredstva*, 1961). Wywarły one wpływ na późniejsze i najnowsze badania fonostylistyczne (A. Antoš, *Osnovi lingvističke stilistike*, 1974; D. Jović, *Lingvostilističke analize*, 1975; B. Vuletić, (1) *Fonetika književnosti*, 1976; (2) *Jezični znak, govorni znak, pjesnički znak*”, 1988; M. Ž. Čarkić, (1) *Fonika stiha*, 1992; (2) *Fonostilistika stiha*, 1995).

Równoległe do badań fonostylistycznych pojawiają się i analizy stylistyczne, prezentujące strukturalne jak i estetyczne podejście do zjawisk językowych. Podejście strukturalne w badaniu problemów języka poetyckiego znajdujemy w pracy M. Pavlovicia pt. *Aktuelni lingvistički problemi* (1964). W niektórych pracach z tego okresu język był rozpatrywany jako odbicie osobowości człowieka i miara jego udziału we wspólnocie etnicznej w określonych warunkach społecznych. Równoległe z tymi badaniami rosło zainteresowanie stylistyką i dyskutowało się o jej zadaniach i miejscu wśród innych dyscyplin lingwistycznych (M. Pavlović, *Problemi i principi stilistike*, 1969). Pojawia się wiele konkretnych analiz stylistycznych dzieł literackich w pracach V. Gligoricia (*Matoš, Dis, Ujević*, 1939; *Lirika Miroslava Krležę*, 1961; *Studija o Andriću*, 1964), Lj. Jonkea (*Za ravnotežu umjetničkih i gramatičko-pravopisnih elemenata*, 1962; *Književni jezik u teoriji i praksi*, 1964), V. Đuricia (*Govor poezije*, 1966).

W nowszych czasach podejmowane są badania z zakresu stylistyki, zmierzające w kierunku podjęcia problemów teoretycznych. Między innymi określa się pojęcie „stylu”, proponuje klasyfikację stylów, bada rolę lingwistycznych i ekstralingwistycznych czynników w stylistyce, ustala relacje kultury mowy i stylistyki. Sporo uwagi poświęcono również istniejącym różnicom pomiędzy normami językowymi i stylistycznymi, definiowaniu podstawowych i swoistych kategorii stylistyki jak:

znaczenie stylistyczne, środki stylistyczne i warianty stylistyczne. Podejmowane są próby znalezienia odpowiedzi na pytanie o funkcjonalność różnicowania języka i mowy o miejsce stylu artystycznego i innych stylów funkcjonalnych w systemie języka.

Elementy funkcjonalnego podejścia do języka znajdujemy i w pracach zaliczanych do tradycyjnej orientacji⁷. Pierwsze oznaki wyraźniejszego zajmowania się problemami funkcjonalnego różnicowania języka i stylów funkcjonalnych pojawiły się w początkach drugiej połowy XX wieku i znalazły swoje odbicie w wielu publikacjach⁸. Analizy funkcjonalno-stylistyczne, aczkolwiek liczne, nie są wyczerpujące. Nie obejmują analiz zasadności funkcjonalnego rozwarstwienia języka. Dlatego też współczesna lingwostylistyka na obszarze serbskojęzycznym nie odpowiada na wiele pytań dotyczących funkcjonalnego różnicowania języka. Opublikowano jednak kilka prac, które wnoszą duży wkład w umacnianie i rozwój stylistyki funkcjonalnej. W książce K. Pranjicia pt. *Jezik i književno djelo* (1973) natrafiamy na wyjaśnienie funkcjonalnego różnicowania języka (styl potoczny, naukowy, administracyjny, artystyczny, publicystyczny i popularnonaukowy). D. Rosandić i J. Silić w swojej pracy pt. *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika* (1979) dają ogólne informacje o różnicowaniu funkcjonalnym języka, a potem przechodzą do omówienia pojedynczych odmian (*stylu naukowego, urzędowego, potocznego, publicystycznego i beletrystycznego*). Także M. Minović w książce pt. *Srpskohrvatski jezik* (1982) opisuje wybrane style funkcjonalne (*potoczny, naukowy, służbowo-administracyjny, publicystyczny i ar-*

7 R. Dimitrijević w swojej *Teoriji književnosti* (1969) w rozdziale poświęconym językowi i stylowi (*Jezik i stil*) mówi o figurach stylistycznych, o stylu i jasności stylu (archaizmy, prowincjonalizmy, neologizmy, barbaryzmy, dialektyzmy i etymologia ludowa), odmianach stylu (styl potoczny, artystyczny, urzędowy, publicystyczny, naukowy). W *Teoriji književnosti* (wraz z teorią piśmienictwa) D. Živković (1972) wiele uwagi poświęca stylistyce. O tej naukowej dyscyplinie pisze on jako o nauce o języku i nauce o literaturze. Živković poświęca szczególną uwagę językowi poezji (jego konkretności, zabarwieniu uczuciowemu, rytmowi, przeobrażeniom i bogactwu) i figurom stylistycznym. M. Solar w swej *Teoriji književnosti* (1977) poświęcił jeden cały rozdział stylistyce. Pisze o stylu i stylistyce, o starej poetyce i retoryce, pojęciu figury, figurach dykcji, figurach słów albo tropach, figurach konstrukcji, figurach myśli, stylistyce opisowej, krytyce stylistycznej i o nowym podejściu do stylu.

8 Z czasopism, na łamach których ciągle albo od czasu do czasu pojawiają się teksty odnoszące się do problematyki stylu i stylistyki, należy wspomnieć: „Srpski književni glasnik”, „Južnoslovenski filolog”, „Književnost i jezik”, „Naš jezik”, „Živi jezici”, „Politika”, „Borba”, „NIN” (Beograd), „Jezik”, „Hrvatsko kolo”, „Umjetnost riječi”, „Strani jezici”, „Pitanja”, „Vjesnik” (Zagreb), „Izraz”, „Književni Jezik”, „Život”, „Odjek”, „Oslobođenje” (Sarajevo).

tystyczny). Są to według niego zespoły „językowych właściwości widoczne w poszczególnych sferach komunikacji i związane z poszczególnymi sferami rzeczywistości społecznej” (61). O odmianach stylów piszą i inni lingwiści (M. Pavlović, P. Guberina, Z. Lešić, D. Jović, S. Babić, A. Antoš). Jednak najwięcej uwagi stylom funkcjonalnym (zwanym także językami funkcjonalnymi) poświęcił B. Tošović w swej pracy pt. *Funkcionalni stilovi* (1988). Autor mówi o stylistyce funkcjonalnej i o pojęciu stylu, o stylu funkcjonalnym, czynnikach funkcjonalno-stylistycznego zróżnicowania, funkcjach języka, cechach charakterystycznych wyróżnionych stylów funkcjonalnych, odmianach stylów, stosunkach pomiędzy stylami, a także o kontrastowym aspekcie badania stylów. B. Tošović style funkcjonalne definiuje jako „ekstralingwistycznie uwarunkowane systemowe realizacje języka w określonych dziedzinach ludzkiej działalności” (57). W zakres badań funkcjonalno-stylistycznego rozwarstwienia języka potocznego wiele wnosi praca zbiorowa pt. *Aktuelna pitanja naše jezičke kulture* (1983). Kiedy zapoznamy się bliżej ze wszystkimi pracami, możemy dojść do wniosku, iż najwięcej uwagi poświęcono językowi potocznemu⁹.

W dalszym ciągu pojawiają się monografie analizujące twórczość poszczególnych pisarzy serbskich i chorwackich. Wymienimy tylko te, które dotyczą wybitnych twórców literatury. V. Ilić napisał monografię o *Pesničkom jeziku Branka Radićevića* (1964), Ž. Stanojčić o *Jeziku i stilu Ive Andrića* (1967), M. Točanac o *Jeziku i stilu Mihaila Lalića* (1968), V. Anić o *Jeziku Ante Kovačića* (1971), K. Pranjić o *Jeziku i stilu Matoševe pripovedačke proze* (1971) itd. Monografie tego typu ze względu na szczególnie sposób podejścia do badania tworzywa językowego poszczególnych pisarzy dają informacje o tym, jak funkcjonuje język w dziełach wybranego twórcy¹⁰.

Niektóre najnowsze badania zajmują się z kolei tzw. stylistyką porównawczą. A. Stojanović (*Sintaksičke odlike naučnog stila ruskog i srpskog jezika u oblasti tehnike*, 1995) przedstawia synchroniczno-konfrontacyjno-stylistyczne badanie zjawisk z zakresu tzw. wielkiej syntaksy współczesnego stylu naukowego języka rosyjskiego i serbskiego. Jako materiał do analizy posłużyły autorowi rosyjskie (oryginalne) i serbskie (oryginalne i tłumaczone) teksty naukowo-techniczne

⁹ Zob.: D. Jović, *Lingvistička teorija – jezička norma – jezička zajednica*, s. 37-43; Đ. Kostić, *Savremeni problemi kulture govora*, s. 25-35.

¹⁰ W latach siedemdziesiątych pojawiło się więcej prac poświęconych badaniu szaty językowej wybranych dzieł literackich. Oto trzy najważniejsze: K. Pranjić, *Jezik i književno djelo*, 1973; N. Petković, *Jezik u književnom delu*, 1975; Z. Lešić, *Jezik i književno djelo*, 1979.

(z podręczników i poradników). Stosując w swoich badaniach metodę statystyczną, Stojanović odkrywa syntaktyczne charakterystyki stylu naukowego języka rosyjskiego i serbskiego.

Reasumując można powiedzieć, że dokonano wiele lingwostylistycznych i funkcjonalno-stylistycznych analiz, jednak dotychczasowe rezultaty są skromne i nie dają pełnego obrazu stylowego zróżnicowania języka serbskiego. Brakiem dotychczasowych badań jest ich fragmentaryczność i niesystematyczność. Konieczne są dalsze badania oraz syntezy już uzyskanych wyników.